

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1917

Andra kammaren.

Nr 80.

Måndagen den 11 juni, e. m.

Kl. 8 e. m.

Fortsattes det på förmiddagen började sammanträdet.

§ 1.

Ordet lämnades nu på begäran till

Svar å interpellation.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Dahlberg, som anförde: Herr talman, mina herrar! I en med kammarens tillstånd till mig riktad interpellation har herr Magnusson i Skövde till mig ställt följande spörsmål:

1) Då genom osttillverkningsförbudet stor fara för många jordbrukares och mejeriers ekonomiska existens föreligger och då därigenom med största sannolikhet ingen ökning i tillgänglig folknäring vinnes, anser ej herr statsrådet skäl då föreligga att underkasta frågan om berörda förbud förnyad omprövning och om ett upphävande därav ej anses böra ske?

2) Ämnar herr statsrådet i annat fall tillse, att licenser för tillverkning i tillräckligt antal lämnas åt företrädesvis sådana mejerier, som icke ha eller blott med svårighet kunna införa anordningar för smörtillverkning samt till sådana mejerier som hava sin huvudsakliga mjölktilgång från mindre jordbruk, ävensom att villkoren för tillverkningslicenser såsom ostens kvalité m. m. icke göras så snäva, att tillverkningen därigenom försvåras eller omöjliggöres, och

3) därest genom ett fasthållande av tillverkningsförbudet och anordningar, som i samband därmed träffats eller komme att träffas, förluster tillskyndas jordbrukets utövare eller mejeriidkare, ämnar herr statsrådet då vidtagna åtgärder att ersättning för dessa förluster av statsmedel lämnas?

Till besvarande av den första av dessa frågor skall jag tillåta mig anföra följande:

I den skrivelse den 1 sistlidne maj, i vilken statens livsmedelskommission föreslog genomförandet av det förbud mot osttillverkning, om vilket interpellationens framställning rör sig, har kommissionen framhållit, att förhållandena å mjölkmarknaden, vilka vore

Svar i interpellation.

(Forts.)

synnerligen otillfredsställande. nödvändiggjorde åtgärder för inskränkning i tillverkningen av ost i syfte att därigenom söka öka tillgången av mjölk för direkt konsumtion. Av de rapporter rörande livsmedelstillgången i landet, som från 44 orter i riket ingivits till kommissionen, framginge, att mjölkstillgången flerstädes vore otillräcklig, och hade den alltmer tilltagande ystningen angivits såsom orsak härtill. Det vore också till fullo ådagalagt, att ett antal mejerier, vilka förut tillverkat smör, övergått till osttillverkning, eller att mejerier, vilka förut tillverkat ost i mindre utsträckning, utökade denna produktion, liksom ock att nya ysterier uppstått å flere ställen i landsorten. Under sådana omständigheter fann kommissionen det oundgängligen nödvändigt, att åtgärder bleve vidtagna för att om möjligt frambringa mer mjölk för direkt konsumtion, och syntes kommissionen det effektivaste och tillika det för rättsuppfattningen mest tilltalande medlet för att dels begränsa ostproduktionen vid redan nu befintliga mejerier, dels ock förhindra uppkomsten av nya ysterier vara genomförande av ett förbud mot användning av mjölk för tillverkning av alla slag av ost. Ett sådant generellt förbud borde likväl förenas med ett i relativt stor utsträckning tillämpat licenssystem, och borde licenserna givas på vissa, av kommissionen närmare angivna villkor.

Då jag vid prövning av denna kommissionens framställning funnit effektiva åtgärder nödvändiga för att i möjligaste mån tillse, att mjölkstillgången ökades eller i varje fall icke ytterligare minskades, och det därvid syntes mig, att den närmast gripbara utvägen för nåendet av detta mål vore noggrann kontroll av ostproduktionen i riket i enlighet med de grundsatser, som angivits i kommissionens skrivelse, har jag icke tvekat att förorda genomförandet av den av kommissionen föreslagna lagstiftningen, och har i överensstämmelse härmed den 2 sistlidne maj utfärdats nådig förordning angående förbud mot användning av mjölk av nötkreatur för tillverkning av ost, ostmassa eller kasein.

Som härav framgår är jag för min del övertygad om den nu genomförda åtgärdens nödvändighet, och måste jag således nekande besvara interpellantens första fråga, huruvida jag ansåge skäl föreligga att underkasta frågan om osttillverkningsförbudet förnyad omprövning och huruvida ett upphävande därav ej ansåges böra ske.

Emellertid är jag givetvis i likhet med statens livsmedelskommission och interpellanten fullt övertygad därom, att detta förbud måste tillämpas på ett sådant sätt, att icke allvarligare skada tillfogas den produktion, som därav beröres. Jag har också förvissat mig om att författningen från kommissionens sida tillämpas på ett sätt, som gör full rättvisa åt denna synpunkt. Jag skall för att närmare belysa detta här tillåta mig att i korthet beröra de anordningar, som träffats för förordningens tillämpning.

Statens livsmedelskommission, vilken, såsom nämnts, bemyndigats att meddela tillstånd till ostproduktion, har uppdragit åt sin smörbyrå, vars ledande män äro mejerikonsulenten Hultman och amanuensen von Wachenfelt, att handhava den närmare ledningen av

hithörande ärenden. Såsom sakkunniga vid beredning av frågor av denna art har kommissionen tillkallat godsägaren E. Lundell, Tores-
torp, Vreten — sålunda en representant just för det län, vars talan
interpellanten närmast synes föra — samt statskonsulenten G. Lilj-
hagen, varjämte i flera fall respektive mejerikonsulenter rådfrågats.
Såvitt möjligt hava även övriga upplysningar rörande lokala för-
hållanden av byrån inhämtats. Vid ärendenas prövning representeras
slutligen kännedomen om de mindre bemedlades levnadsförhållanden
av riksdagsmännen Anderson i Råstock och Källman i Sundbyberg.

Till ledning vid byråns här ifrågavarande arbete hava, utom
särskilt sammanställda listor, upptagande samtliga ostproducerande
mejeriers uppgifter till den offentliga mejeristatistiken under åren
1913—1916, samtliga länsstyrelser anmodats att före tisdagen den
15 maj till kommissionen inkomma med uppgift rörande mjölkstill-
gången inom städer, köpingar, municipalsamhällen samt övriga större
orter inom länet. Dessa från länsstyrelserna infordrade uppgifter
hava varit en synnerligen värdefull vägledning för byrån vid dess
bedömande av mjölkbehovet å viss ort inom landet.

Vid beviljandet av tillstånd att tillverka ost har man i största
möjliga utsträckning tagit hänsyn till sådana mejerier, vilka sedan
gammalt tillverkat företrädesvis helfet ost. Endast i sällsynta un-
dantagsfall har man, då dylikt mejeri är så beläget, att mjölk däri-
från lämpligen kan disponeras för direkt konsumtion å närliggande
orter, varest mjölkbrist råder, föreskivit begränsning i ystningen till
förmån för mjölkkonsumtionen. Därjämte har nödig hänsyn även
tagits till de mejerier, vilka tillverka välkända märken av helfet ost,
samt till mejeriskolor och dylikt, där ostberedningen i viss utsträck-
ning är nödvändig för undervisningens upprätthållande.

De mejerier, som ligga utan lämplig kommunikation med orter,
där mjölkbrist förekommer, hava erhållit tillverkningslicens för full
produktion. Sådana mejerier åter, vilka äro belägna intill större
konsumtionsorter, hava erhållit licens allenast för viss mindre kvan-
titet, motsvarande i regel omkring $\frac{1}{3}$ eller $\frac{1}{2}$ av normalproduktio-
nen. För erhållande av sådan tillverkningsrätt har mejeriet likväl
ålagts att leverera vissa i tillståndsbeviset närmare angivna kvanti-
teter söt mjölk att ställas till förfogande för viss livsmedelsnämnd
inom orten.

Vad slutligen angår ansökningar om tillverkningslicens från
sådana mejerier, vilka först under senare åren börjat tillverkning av
ost och därjämte äro belägna i närheten av större samhällen, så
hava de behandlats enligt följande grunder:

Därest mjölkbristen i det angränsande samhället befunnits vara
betydande, har begärt tillstånd till ostproduktion icke givits. I andra
fall åter har mejeriet erhållit tillstånd att använda en viss mindre
kvantitet mjölk för tillverkning av ost, under det att den övervä-
gande mjölmängden ställts till konsumtionens förfogande. Ehuru
man varit tveksam, huruvida ens ett sådant medgivande borde göras
åt de mejerier, som först nyligen upptagit ostberedningen, har man
likväl ansett sig böra förfara på sätt nu angivits, enär man icke

Svar å interpellation.
(Forts.)

trott sig kunna i annan ordning tillförbinda mejeriet skyldighet att leverera mjölk till viss ort.

Samtliga tillstånd att producera ost hava av kommissionen förenats med föreskrifter om vissa pris å den producerade varan. För att underlätta denna prissättning och för erhållande av större likformighet i handeln med ost har osten uppdelats i följande tre klasser, utgående från ostens fetthalt hänförd till dess torrsubstans:

Klass I helfet ost med en fetthalt i ostens torrsubstans ej understigande 45 %.

Klass II halvfet ost med en fetthalt i ostens torrsubstans ej understigande 30 %.

Klass III mager ost med en fetthalt i ostens torrsubstans understigande 30 %.

För dessa tre klasser ha följande priser fastställts:

	Pris vid försäljning i parti om minst 100 kg. fritt mejeriet station högst Kr. per kg.	Pris vid minutförsäljning högst Kr. per kg.
Klas I helfet ost:		
Ost, som genom respektive hushållningssällskaps försorg stämplas och vid försäljning garan- teras en ålder av minst 8 månader, t. ex. Västerbottens kronstämplade	3: 10	3: 90
Annan helfet ost	2: 30	3: 00
Klass II halvfet ost	1: 80	2: 30
, III mager ost	1: 30	1: 70

För att ost ur de olika klasserna lätt skall kunna särskiljas i handeln, åligger det mejerierna att märka varje ost på visst, närmare angivet sätt.

Vad de i interpellantens andra fråga särskilt berörda spörsmålen beträffar, så vill jag understryka, att det icke varit avsikten med nu omhandlade förbudet att tvinga sådana mejerier, som utslutande tillverkat ost, in på smörproduktion, utan har man närmast haft till syfte att inskränka osttillverkningen till förmån för den direkta konsumtionen av mjölk. Det viktigaste syftet med hela denna anordning har nämligen, såsom jag redan antytt, varit att tillse, att de kvantiteter mjölk, vilka under nu rådande förhållanden produceras inom landet, i främsta rummet tillhandahållas allmänheten för direkt konsumtion.

Vad åter angår frågan, huruvida hänsyn tagits till sådana mejerier, vilka hava sin huvudsakliga tillförsel från mindre jordbruk, så må härtill påpekas, att flertalet mejerier torde hava ett visst antal mindre jordbrukare bland sina leverantörer, vadan det i allmänhet torde möta de största svårigheter att göra åtskillnad mellan mejerier allenast ur denna synpunkt. I de fall, där så likväl varit möjligt, har vederbörlig hänsyn emellertid tagits till sådana mejerier, om vilka interpellantens fråga rör sig. Härigenom har icke heller någon egentlig skada drabbat konsumtionens intressen, enär den från en mångfald småpartier sammanblandade mjölk, om vil-

ken här är fråga, icke torde vara synnerligen lämpad för direkt konsumtion såsom ägande ringa hållbarhet för längre transporter.

Jag vill hava tillagt, att efterprövning i många fall ägt rum, därvid med hänsyn till senare inkomna upplysningar jämkningar företagits, såväl i fråga om tillståndets omfattning som beträffande de särskilda licensvillkoren.

De farhågor, som interpellanten uttalat i sin sista fråga, synas mig vara i hög grad övedrivna. Jag tror icke att den anordning av ostproduktionen i riket, för vilken jag här redogjort, kan komma att i någon nämnvärd omfattning tillskynda jordbrukets utöware eller mejerierna förluster av ekonomisk art.

Det pris, som kommissionen fastställt för den ost, för vars tillverkning tillstånd givits, ett pris, som, såsom jag nyss nämnt, belöper sig till kronor 2:30 per kg. för helfet ost, är avpassat så, att det står i normalt förhållande till gällande maximipris å smör, mot vars höjd ur produktionskostnadssynpunkt berättigade invändningar näppeligen torde kunna göras.

Sådana mejerier slutligen, som erhållit avslag på sina ansökningar om tillstånd att tillverka ost, äro i varje fall sådana, vilka begynt med denna tillverkning först under den sista tiden och vilka hava möjlighet att helt avsätta sin mjölk till direkt konsumtion i närliggande orter till där gällande mjölkpris. Dessa mjölkpris torde för närvarande icke å någon ort vara sådana, att de icke bereda jordbrukaren god ersättning för den försålda varan.

Vidare yttrade:

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman, mina herrar! Jag ber att till herr statsrådet få framföra mitt tack för det svar han lämnat och den redogörelse, som därigenom erhållits för det sätt, varpå osttillverkningsförbudet tillämpats. Det torde vara rätt många jordbrukare och osttillverkare, som ha litet svårt att förstå, varför det skall vara nödvändigt att göra ett så våldsamt ingripande i enskildas lovliga näring, som utfärdande av generellt förbud innebär, och man kan lätt förstå, att många producentgrupper därvid gripits av vissa farhågor, vilket på sitt sätt tagit sig uttryck i det spörsmål, som jag tillåtit mig framföra.

Det län, som jag har äran representera, är det mest osttillverkande i vårt land. Enligt senaste mejeristatistik för 1914 tillverkades nämligen inom Skaraborgs län mer än hälften av all helfet ost, som över huvud tillverkas i vårt land, av mjölk från tillsammans icke mindre än över 14,000 leverantörer. Under sådana förhållanden är det lätt att förstå, att ett förbud sådant som det ifrågakörande måste väcka rätt mycket uppseende och välla stora bekymmer inom vida befolkningslager och särskilt på mjölk-ostproducerande håll. Det är emellertid med fägnad jag konstaterar, att licenser lämnats i stor utsträckning, och jag skall be att än vidare få taga fasta på de löften, som herr statsrådet lämnade, nämligen att efterprövning för ytterligare licenser skall ske. Jag tror mig nämligen

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

veta, att åtskilliga fall förekommit, som visa, att ytterligare dispens från förbudet är av nöden, och det på den grund att det finns åtskilliga ostmejerier, vilka icke kunna omläggas till smörtillverkning, därför att härför skulle erfordras ny maskinell utrustning, åtskilliga andra omständigheter att nu förbigå. Men mjölken ifrån dessa mejerier kan emellertid lika litet komma allmänheten tillgodo för färskförbrukning, därför att, såsom också berördes i interpellationssvaret, mjölken icke är av beskaffenhet att hålla sig under längre transport och vidare också därför att kvällsmjölken sammanföres med morgonmjölken, varigenom mjölken kommer i föga hållbart skick till mejeriet. Härtill kommer dessutom, att de flesta ostmejerier icke ha något isförråd för kylning av mjölken. Skulle en omläggning kunnat äga rum, så skulle förbudet därför hava kommit i så god tid, att isförråd kunnat anskaffas, vilket nu icke varit möjligt.

Såsom jag nämnde, väckte förbudet rätt blandade känslor och föranledde omedelbart inom det län jag representerar ett sammanträde inom länets mejeriförening, som, om jag icke misstager mig, är den största sammanslutning av liknande slag, som finnes inom landet, och vid detta sammanträde beslöt föreningen i ett uttalande, som jag t. f. av den begränsade tiden ej skall fullständigt återge, att till alla delar instämma i de synpunkter, som jag gjort gällande i interpellationen, men gjorde tillika åtskilliga anmärkningar dels mot maximiprisbestämmelserna och dels också mot den bestämda fetthalten. Vad beträffar fetthalten av ost enligt maximiprisbestämmelserna torde det nu möta sina svårigheter från åtskilliga håll att nå upp till en fetthalt av 45 %. Flera omständigheter inverka härtill och i sin mån även den, att lantbrukarna sakna kraftfoder, något som inverkar på mjölkens fetthalt och följaktligen även på ostens. Jag ber härtill ock att få anmärka, att i bestämmelserna angående leveranser till armén finns upptagen en fetthalt av 40 % i stället för här 45 för helfet vara och för halvfet 25 i stället för här 30. Det kan nu uppstå stora svårigheter för mejerierna enär de i en del fall icke nå upp till denna höga fetthalt och följaktligen måste sälja osten för halvfet, något som givetvis innebär förluster för mejerierna ifråga.

Vidare torde var och en inse, att det knappast finnes någon vara, ifråga om vilken det är så vanskligt att sätta maximipris som just ost, och detta på grund av den mångfald kvalitéer som finnas i marknaden. Jag kan i förbigående anmärka, att enligt de uppgifter, som jag fått och som jag tror äro tillförlitliga, har man i Tyskland mellan 20 och 30 olika maximipris på ost. Det nu satta priset verkar utjämmande ifråga om kvalitéerna så tillvida, att mejerier, som tillverkat goda kvalitéer ost, numera i många fall komma att tillverka endast vanliga kvalitéer, emedan de för den högre kvaliteten ej erhålla högre pris, och detta är ingalunda ägnat att uppmuntra yrkeskickligheten eller att hålla upppe ostkvalitéerna.

Herr statsrådet nämnde i slutet av sitt svar, att de farhågor jag uttalat beträffande de förluster, som kunde tillskyndas jordbrukets utövare och mejeriidkarna, vore mycket överdrivna. Jag vågar

Svar å interpellation.
(Forts.)

påstå, att då detta spörsmål framställdes, voro farhågorna i ingen mån överdrivna, även om i följd av den — jag skall erkänna det — resonliga tillämpning av förbudet, som ägt rum, farhågorna blivit i viss mån skingrade. Men jag vill begagna tillfället att säga, att det ingalunda är obefogat, att dessa spörsmål angående ersättning till producenterna på grund av allehanda reglerande bestämmelser bringas på tal. Det kan icke frångås, att många lojala producenter härigenom tillskyndats väsentliga förluster, och jag vågar för min del påstå, att det är många fall, då man på allvar upptagit frågan om ersättning för de förluster och de svårigheter, som tillskyndats näringsidkare och andra, i många fall där dessa varit mindre än som nu för jordbruket och dess utöware.

Till sist ber jag att ytterligare få begagna tillfället till uttalande av den förhoppningen, att man må taga tillräcklig och nödig hänsyn till jordbrukets utöware, så att man icke genom alltför många reglerande bestämmelser åstadkommer missmod och olust bland dessa, och så att icke därigenom produktionen i stället för att ökas till äventyrs minskas. Förvisso göra jordbrukarna allt vad på dem ankommer, för att det skall bli en ökad och kraftig produktion, men det behövs också att dem visas tillräcklig förståelse och lämnas dem stöd från det allmänna sida.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Dahlberg: Herr talman, mina herrar! Herr Magnusson gjorde i sitt svar gällande med rätt mycken skärpa åtminstone i början, att här vore fråga om ett synnerligen våldsamt ingrepp mot mejerihandteringen, vilket väckt de största bekymmer och föranlett mycket stora olägenheter. Han medgav visserligen sedermera, att tillämpningen av detta förbud varit, som han uttryckte sig, ganska resonlig. Jag vill för min del med ganska stor bestämdhet göra gällande, att av de många andra ingripanden mot såväl jordbruket som även andra hanteringar, mot handel och industri, som här i landet ägt rum, det torde vara få ingripanden, som tillämpats på ett mera mjukt och, jag kan gärna säga, beskedligt sätt än ystningsförbudet. Det är givet, att sådana ingripanden aldrig äro behagliga att fatta beslut om, men ju mera vårt land blir hänvisat till sin egen produktion av såväl livsmedel som andra förnödenheter, dess nödvändigare blir det, att staten tillser, att produktionen överallt föres in på de för landet i dess helhet lämpligaste banorna. Om det visar sig, att en produktion av för landet i allmänhet huru nyttig beskaffenhet som helst dock sker till förfång för andra intressen, som under den givna situationen måste betraktas såsom ännu viktigare, så är det nödvändigt, att staten ingriper för att leda in produktionen på de banor, som äro mest nödvändiga. Det har nu sedan lång tid tillbaka varit och är fortfarande överflöd på ost, varemot mjölkbristen i de stora konsumtionscentra, städerna och industrisamhällena, blivit alltmera bekymmersam. Det har där visat sig allt svårare att anskaffa mjölk till de individer, som äro i särskilt behov härav, barnen, kvinnorna och de sjuka, varemot den lokala statistiken visar,

Svar å interpellation.
(Forts.)

att det så gott som överallt finnes tillräckligt med och i många fall god tillgång på ost. Vid sådant förhållande har det varit nödvändigt att ingripa, så att den överflödande tillverkningen av ost bleve begränsad till förmån för det intresse, som jag här betonat, men som herr Magnusson icke har omnämnt, så vitt jag kan minnas. Jag tror, att det intresset bör mycket starkt framhållas vid detta tillfälle. Det är för barnens, kvinnornas och de sjukas skull, som ingripandet skett, och därför måste vi underkasta oss den reglering, som här är i fråga och vilken icke är av någon tyngande beskaffenhet. Vi ha den förmånen att kunna påvisa, att genom det ransonerings-system, som tillämpas för närvarande, visst icke så mycket men dock femtiotusen kg. mjölk mera än eljest skulle skett dagligen tillföras städerna och de stadslänkande samhällena. Det gör sålunda för etthundratusen barn en halv liter om dagen.

Vad beträffar den anmärkning herr Magnusson framställde i avseende på de utfärdade bestämmelserna angående fetthalten — fyrtiofem, trettio och mindre än trettio procent — har den saken varit mycket diskuterad bland de sakkunniga män, som gjort upp förslaget härom. Särskilt gällde det frågan, huruvida gränsen för den halvfeta osten skulle sättas vid trettio eller tjugufem procent. Förslaget härom uppgjordes av särskilt tillkallade experter på området — jag vill minnas, att det var av mejerikonserulenten Hultman och överassistenten Haglund — och från detta sakkunniga håll gjordes gällande att trettio procent torde vara det riktiga, men att man å andra sidan borde visa ett visst överseende, för den händelse det skulle vid undersökning befinnas, att denna procentsats icke blivit fullt uppnådd. Det har framhållits, att det i själva verket under de gångna tiderna bedrivits ofog med benämningen halvfet ost. Det har varit särdeles mager, exempelvis kvartsfet ost, som utgivits för halvfet, och osthanteringsmännen ha allmänt uttalat, att den ordning och organisation i avseende på osttillverkningen, som genom nu ifrågavarande bestämmelser blivit genomförd under kristiden, torde för hela hanteringen medföra goda följder, och de ha uttalat den förhoppningen, att detta system måtte bevaras även framdeles till mejerihanteringsfrömmen. Dock torde det bli nödvändigt att, sedan normala förhållanden inträtt, göra en del jämkningar i fråga om olika kvalitéer på ost. Detta blir emellertid en senare fråga.

Herr Magnusson har även berört ersättningsfrågan och sagt, att det förefölle honom naturligt, att staten i detta fall skulle utbetala ersättning till dem, som visat sig ha lidit förlust. Detta är ett synnerligt vidlyftigt kapitel, och jag tror, att det bör ses i belysning av de statliga åtgärder, varigenom jordbrukarnas produktion överhuvud taget möjliggjorts. För den händelse staten icke med stora uppoffringar fört hit gödningsämnen och fodermedel och vidtagit mångahanda andra åtgärder, tror jag, att de jordbrukare och mjölkleverantörer, som anse sig ha blivit och verkligen också blivit rubbade i sin hantering, ingalunda skulle befunnit sig i den situation, i vilken de även efter ystningsförbudets införande befinna sig. Jag tror, att det icke är lämpligt att med skärpa ifrågasätta någon-

ting sådant, som att staten skulle betala ut ersättning till de enskilda, var gång staten måste leda produktionen eller de olika grenarna av en hantering i andra banor, än det enskilda intresset för tillfället finner vara lämpligast.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Herr Akerlund: Herr talman! Jag förstår och fattar till fullo den åtgärd regeringen vidtagit i detta avseende. Jag har emellertid egentligen begärt ordet för att något litet påvisa, hur det kan vara ställt med åtskilliga mindre lantbrukare i vårt lands obygd. Det är nämligen icke så få trakter, där man har s. k. mejerier, vilka egentligen äro mjölkuppsamlingsställen, ifrån vilka man icke kan med fördel transportera mjölk till städer och större samhällen. Det vore väl, om man på något sätt kunde se till, att dessa finge sköta om sin mjölk på sätt de bäst kunna, ty det är sannerligen de som mest lida skada. De stora mejerierna, de mejerier som egentligen göra skäl för det namnet, är det ingenting att säga om att de med nu gällande mjölkpriser bli ålagda att leverera mjölk till behövande medborgare. Men dessa små äro sannerligen i behov av att få driva sin hantering så gott de kunna med det läge de ha.

Det är en annan sak som jag vidare, medan jag har ordet, vill påpeka. Här ha i dagarna utkommit bestämmelser om maximipris på kalvkött. Just i dessa obygd, varifrån man ej med fördel kan leverera mjölk, finnas tusen och åter tusen små jordbrukare, backstugusittare, torpare o. d., som icke ha annan möjlighet att avsätta sin mjölk än just genom kalvuppfödning. Att nedsätta prisen för de alster, de kunna åstadkomma, anser jag vara ytterst hårt. Jag är övertygad om och känner för resten, att de pris, de själva erhålla för sin vara, sannerligen icke äro för höga, om än mellanhänder komma och taga mycken stor förtjänst på densamma. Jag skulle fördsamt vilja anhålla, att herr statsrådet ville vara hyggelig nog att taga den saken i övervägande, så att icke den stora massan av dessa små jordbrukare, vilkas bevarande vi vilja främja, blir lidande på vidtagna åtgärder.

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman! Då jag använde uttrycket »ett våldsamt ingripande», tror jag icke detta var för starkt. Det kan väl nämligen icke tänkas ett mera våldsamt ingripande i en lovlig näring, än att man utfärdar generellt förbud för dess bedrivande. Jag har ju lämnat mitt erkännande åt det sätt, varpå förbudet tillämpats i praktiken, ett erkännande, som jag väl knappast här behöver upprepa. Jag vill emellertid säga, att det varken från min sida eller ifrån flertalets av deras, som instämt i de i interpellationen framhållna spörsmålen, någonsin varit fråga om eller ens tanke på att förvägra kvinnor och barn, över huvud taget befolkningen i våra städer och större samhällen, mjölk i tillräcklig mängd, men på grund därav att förhållandena nu äro som de äro vid de flesta ostmejerierna, nämligen att de genom sitt läge och på grund av andra omständigheter hava svårighet att samla upp mjölken mer än en gång under dygnet och att förbudet kom så sent, att

Svar å interpellation.
(Forts.)

de icke kunde skaffa sig is för mjölkens kylning kan man icke vinna någonting för en ökad mjölktilförsel till städerna genom ett sådant förbud. Mejerierna stodo, då förbudet kom, inför nödvändigheten att helt och hållet nedlägga sin verksamhet, vilket de väl också hade gjort, om icke förbudet i tillämpningen hade mildrats.

Herr statsrådet yttrade emellertid, att jag hade med sådan skärpa drivit frågan om ersättningen. Då interpellationen framställdes, jag upprepar här vad jag nyss sade, förelåg ju det nakna faktum av ett generellt förbud. Under sådana förhållanden förelåg väl ändå fullt tillräckligt fog att framställa spörsmål om ersättning, och jag tror, att det ifrån jordbrukarehåll nog fortfarande finnes fog för att hålla frågan om ersättning öppen, ty säga vad man säga vill, det finnes dock ingen näringsgrupp, som har fått underkasta sig — jag skall erkänna att det delvis varit nödvändigt — så mycket regleringar och så hårda inskränkningar i sin rörelsefrihet och i utövan-det av sin näring som jordbrukarna. Jag upprepar, att vi hava försökt så långt möjligt lojalt finna oss i detta, men det är också självklart, att då det kommer förordningar, som djupt ingripa i våra förhållanden, vi hava rätten och måste begagna oss av rätten att säga ifrån om *våra* önskemål och *göra våra* krav gällande.

Herr K ä l l m a n: Herr talman! Då herr Åkerlund hemställer, att man välvilligt skulle behandla sådana ostmejerier, vilka egentligen äro att betrakta som mjölkuppsamlingsställen, begärde jag ordet för att säga, att så sker redan. Man tager allra största hänsyn till var ett mejeri är beläget, hur långt det har till station o. s. v. Ingen av dem, som ha med denna sak att göra, ha en tanke på annat än att man skall taga största hänsyn till företagarna, och därför bli licensansökningarna också föremål för mycket noggrann handläggning. I en del fall, där man å ena sidan på en viss ort har stor mjölkbrist och å andra sidan besvär med att få mjölken transporterad, brukar det förekomma, att man söker åstadkomma överenskommelser mellan å ena sidan konsumtionsortens livsmedelsnämnd och å andra sidan mjölkproducenter eller ostmejerier. Jag behöver icke säga mer än detta för att meddela en upplysning i anledning av vad herr Åkerlund anförde.

Jag vill till detta emellertid framhålla en synpunkt, som icke här har berörts i den diskussion, som förekommit, det nämligen att det i själva verket icke är ostmejerierna eller mjölkproducenterna som ytterst äro missnöjda och förargade över osttillverkningsförbudet, utan det finnes en annan intressegrupp, som egentligen är mest missnöjd, och det är handelsmän, vilka ha för sed att inköpa ost av lägre kvalitet, till ett lågt pris naturligtvis, och sedan avyttra varan till ett högre pris. Det är egentligen dessa, som äro mest förargade över att som ett villkor för licens beviljande är bestämt, att osten skall hålla viss kvalitet. Dessa lida åtskilligt intrång i sin näring, men jag hoppas, att det ej är någon ledamot av denna kammare, som har något särskilt förbarmande med dylika handelsmän, och jag tror icke, att man för deras skull behöver vara särskilt orolig. Jag har ansett

mig böra säga detta, därför att jag vet, att det faktiskt förhåller sig så, att en del mindre noggranna handelsmän verkligen lida in-
trång i sin s. k. näring på grund av osttillverkningsförbudet.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Herr Magnusson i Skövde: Herr talman, mina herrar! Jag skall endast be att mycket kort få yttra mig med anledning av herr Källmans påstående. Jag vill därtill endast säga, att jag åtminstone icke till mig fått framfört ett sådant missnöje från handlande eller likställda; i det fallet står jag alldeles utanför, men däremot ha många mejerister och jordbrukare framfört sitt missnöje och beklagande av förbudet och det är för deras skull jag har talat.

Herr Åkerlund: Herr talman! Jag vill påpeka en sak, som jag ganska väl känner, den nämligen att det finnes en del sådana mjölkuppsamlingsställen, där uteslutande småfolk lämna sina mjölkdroppar och där man sannerligen har oerhörd möda att komma in och begära licens för tillverkning av ost. Det torde litet var känna till, hur det är ställt i bygder, där kommunikationerna äro dåliga. Jag hoppas, och det är min övertygelse, att hänsyn kommer att tagas till dessa förhållanden.

§ 2.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Dahlberg, som härefter på begäran ånyo erhöll ordet, anförde: Herr talman, mina herrar! Med kammarens tillstånd har dess ledamot herr Swen Persson i Fritorp till mig riktat följande fråga:

Svar å interpellation.

Kan man förvänta att vid utfärdandet av författningar, innefattande föreskrifter eller förbud i avseende å utövningen av lantmannanäringen, sådan ordning kommer att iakttagas, att skäligen beredes dem, som närmast av författningarna träffas, att förvärva kännedom om desamma före ikraftträdandet?

I motiveringen till interpellationen har herr Persson framhållit, hurusom olägenheter uppkomma till följd av att utfärdade författningar av den i interpellationen angivna beskaffenhet ofta bliva alltför sent kända, synnerligast i landsorten. Han har därvid särskilt uppmärksammat en lördagen den 20 januari 1917 utfärdad förordning om förbud mot tillverkning av potatismjöl, vilken trädde i kraft på följande måndag den 22 i samma månad.

Det kan icke bestridas, att betänkliga missförhållanden kunna — särdeles å mera avlägsna eller eljest med en mindre utvecklad nyhetsförmedling försedda trakter av landet — vara förenade med ett hastigt ikraftträdande av utfärdade författningar. Interpellanten har särskilt fäst sig vid vissa kristidsförfattningar och det må medgivas, att olägenheterna i angivna hänseendet här framträtt med särskild styrka, då ju dessa författningar i allmänhet djupt ingripa i den enskilda hushållningen och näringslivet.

Under senare tid hava emellertid kraftiga åtgärder vidtagits till förekommande eller hindrande av berörda olägenheter.

Svar å interpellation.
(Forts.)

En särskild pressbyrå har upprättats för kristidskommissionernas räkning, genom vilken alla meddelanden med största möjliga skyndsamhet spridas till landets tidningar.

Inom folkhushållningskommissionen har dessutom inrättats en upplysningsavdelning med samma syfte, vilken med synnerlig noggrannhet tillser, att alla nyheter, beriktiganden och andra upplysningar beträffande de statliga livsmedelsåtgärderna distribueras så snabbt som det är möjligt till samtliga tidningsorgan inom landet eller inom de landsdelar, som av åtgärderna omedelbart beröras.

Dessutom pläga livsmedels- och folkhushållningskommissionerna genom cirkulärskrivelser till de kommunala myndigheterna omedelbart underrätta dem om de beslutade åtgärderna. Och, då synnerlig skyndsamhet är av nöden, sker det första meddelandet genom telegram till vederbörande länsstyrelser.

Beträffande det av interpellanten särskilt omnämnda fallet, nämligen förbudet mot tillverkning av potatismjöl, voro omständigheterna sådana, att förbudet måste med största skyndsamhet sättas i kraft. Tyvärr har, enligt vad jag inhämtat, något telegram till vederbörande länsstyrelser icke utsänts i detta fall. Jag tror dock, att förbudet bör hava varit rätt allmänt känt redan samma dag det trädde i kraft eller måndagen den 22 januari. Redan på söndagens morgon lämnades nämligen genom i Stockholm utkommande tidningar underrättelse om förbudet. Även genom andra omständigheter kan det påvisas, att förbudet erhållit snabb spridning inom de av det samma berörda orterna.

Givet är, att det officiella bekantgörandet av de beslutade författningarna, vilket sker genom utsändandet av Svensk författningssamling till de lokala myndigheterna, icke kan äga rum med den skyndsamhet, som under nu rådande förhållanden ofta nog är av nöden. Här är det oundgängligen nödvändigt att i första hand lita till sådana extra ordinära åtgärder, som nyss omtalats, således meddelanden till tidningspressen samt cirkulärskrivelser och telegram till de lokala myndigheterna. Emellertid hava under senaste tid vidtagits anordningar för att även påskynda distribuerandet av författningssamlingen. Hittills har denna plägat utsändas ungefär tre gånger i månaden. Under sistlidne maj månad har justitiedepartementet, som handhar utgivandet av författningssamlingen, i skrivelse till de övriga departementen framhållit angelägenheten *dels* därav, att tryckningstillstånd å författning, som skall inflyta i författningssamlingen och omedelbart komma till tillämpning, meddelas utgivaren av författningssamlingen i så god tid, att meddelande om densammans utfärdande hinner inflyta i Post- och Inrikes Tidningar samt tryckeriet hinner få åtminstone en del av upplagan färdig till utdelning dagen innan författningen träder i kraft, *dels* ock därav, att i de fall, där så erfordras, samtidigt med meddelande av tryckningstillstånd å författning, till utgivaren av författningssamlingen lämnas förteckning å de myndigheter och personer, vilka bära omedelbart efter författningen utkommit från trycket få densamma sig tillställd.

Av vad jag nu meddelat torde framgå, att uppmärksamheten är riktad på de i interpellationen berörda förhållandena och att såväl regeringen som övriga vederbörande myndigheter icke underlåtit att vidtaga åtgärder för att avhjälpa eller lindra de påtalade olägenheterna.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Det mest effektiva sättet att förekomma ifrågavarande olägenheter är givetvis det, som av interpellanten i hans till mig riktade fråga framhålles, nämligen att låta en någorlunda rundlig tid förflyta mellan författningens utfärdande och dess ikraftträdande. I sådana fall, där förhållandena det medgivit, har i allmänhet dylikt rådrum beretts. Och jag vill härmed förklara, att det är min avsikt att noggrant tillse att, där så ske kan, jämväl i blivande författningar skäligt uppskov med ikraftträdandet skall varda stadgat.

Tillika vill jag emellertid hava framhållit, att, såsom jag redan antytt, kristidsåtgärderna understundom hava sådan innebörd och avsikt, att det icke är möjligt att medgiva dylikt uppskov. Om ändamålet med författningen är exempelvis att stävja en påvisad skadlig spekulation eller förhindra lagring av viss vara eller att åt landet rädda ett viktigt näringsmedel, som löper fara att undandragas den inhemska konsumtionen genom export eller — såsom fallet var ifråga om tillverkningen av potatismjöl — genom industriell förarbetning eller ock på annat sätt, måste det nämligen med nödvändighet handlas raskt för att det med författningen avsedda ändamålet skall uppnås.

Härpå yttrade:

Herr Persson i Fritorp: Herr talman, mina herrar! I överensstämmelse med övlig sed skall jag först be att få till herr statsrådet och chefen för jordbruksdepartementet frambara mitt vördsamma tack för det jag erhöll svar på min interpellation. Jag har därtill så mycket större anledning, som min framställning framkommit i riksdagens elvte timme, och jag förstår alltför väl den oerhörda arbetsbörda som i dessa dagar påligger regeringens medlemmar.

För innehållet i herr statsrådets svar är jag jämväl tacksam och tar alldeles särskilt fasta på herr jordbruksministerns bestämda löfte att framdeles i kommande författningar skäligt uppskov med ikraftträdandet skall stadgas, där så ske kan. För detta tackar jag, och jag uttalar icke allenast min utan säkert mångtusen lantmäns tacksamhet för detta löfte. Därmed har jag vunnit det huvudsakliga av vad jag med min interpellation avsåg.

För min ringa del anser jag det dock knappast nog att det gives ett sådant löfte för framtiden. Hava fel begåtts från statsmakternas sida, tycker jag det skulle ligga i samma statsmakters intresse icke allenast att erkänna missgreppen utan jämväl, i den mån det är möjligt, rätta de begångna misstagen. Att ett lika allmänt som berättigat missnöje rått bland vår modernärings utövare, är alldeles säkert, och att detta missnöje icke inskränkt sig till en viss ort inom riket, därom vittna bland annat de många uttalanden, som förekommo här i

Svar å interpellation.
(Forts.)

denna kammare under debatten den 19 sistlidne maj angående allmän åklagares bötesandelar, från såvitt skilda håll som herr Lithander, herr Carl Persson i Stallerhult, herr von Sneidern och E. A. Nilson i Örebro.

Jag skall emellertid icke ingå i ett närmare fördjupande i dessa många förordningar. Jag skall inskränka mig till att säga ett par ord i anledning av den såväl i min interpellation som i herr statsrådets svar omnämnda förordningen om förbud mot tillverkning av potatismjöl. Allra först ber jag då att få säga, att jag på det livligaste beklagar, att icke alla denna kammares ledamöter från och med herr Branting till och med herr Stenudd äro potatismjölsfabrikanter. Jag önskar detta av två skäl. Det ena skälet är det, att i så fall hade herrarna haft erfarenhet av hur dåligt lönande denna binäring för lantmännen varit, och det andra skälet är, att då hade nog det stora flertalet av herrarna den 22 januari till följe denna förordning kommit i kollision med rättvisan, därest ni hade haft fabrikena i gång, och då hade nog här blivit ett värre gny i denna kammare, och Kungl. Maj:t hade nog fått ändra förordningen. Jag ber att få erinra om att denna förordning utfärdades den 20 och trädde i kraft den 22 januari, d. v. s. det var endast söndagen emellan. Herr jordbruksministern upplyste, att något telegram härom icke utsänts till länsstyrelserna, men dock trodde herr statsrådet, att förbudet var ganska allmänt känt, enär det redan på söndagen stod inne i Stockholmstidningarna. Såvitt jag icke minns fel, och det tror jag icke jag gör, var det allenast Dagens Nyheter som på söndagen innehöll notis härom, och hur väl skött denna tidning än må vara, är det väl mer än orimligt att tänka sig, att denna tidning ensam skulle förmedla tillkännagivandet av denna viktiga förordning. Först på måndagen eller tisdagen förekom i de andra Stockholmstidningarna en notis av innehåll, att Kungl. Maj:t på fredagen »lärer» ha beslutat en reglering av potatismjölstillverkningen.

Herr jordbruksministern har erinrat om att en särskild pressbyrå upprättats för kristidskommissionerna. Ja, jag får säga, att denna pressbyrå synes mycket behöflig.

Herrarna ha säkert hört historien om att en lantbrukare på fråga om en viss egendoms avkastning lämnat det lakoniska svaret, att egendomen avkastar sin ägare vart tionde år. Kungl. Maj:ts nys citerade förordning synes göra en dylik procedur mycket kortare. Vad egendomen gjorde på tio år gör Kungl. Maj:t på en dag — ja, det är kanske orätt att vältra all skulden på Kungl. Maj:t; beslutet skedde ju på framställning av statens livsmedelskommission.

Jag nämnde i min interpellation, att en tillverkare ådömts 4,000 kronors böter, och jag tillät mig jämväl förutsäga, att i den vecka, som nyss tilländalupit. Nya utslag vore att förvänta i liknande fall. Åtskilliga mål ha också i förra veckan blivit slutdömda. Herrarna läste kanske under förra veckan i tidningarna, hurusom tre lantbrukare dömts. Lars Persson i Österslöv att böta 15,400 kronor samt Nils Persson och Alfred Persson i Håstad till respektive 4,760 och 5,180 kronors böter. Böterna förefalla ju ovanligt höga, men det beror

Svar å interpellation.
(Forts.)

därpå, att i förordningen stadgas, att böterna skola utgå med ett belopp motsvarande fyra gånger den avverkade varans värde. Detta är några av de rättstvister, som förekommit i den domsaga där jag är bosatt. Jag skall jämväl andraga ett tidningsreferat ur ett av de liknande fall, som förekommit vid Gärds och Albo häradsrätts och som är i all sin korthet ganska belysande: »Arrendatorn Nils Zetterström i Träne hade av samme åklagare ställts under åtal för det han den 25 januari detta år vid Träne stärkelsefabrik avverkat 150 hl. potatis med ett värde av 7 kr. pr hl. Svaranden erkände men påpekade, att någon kungörelse om tillverkningsförbud icke var känd på annat sätt än genom en notis i tidningarna. För att förvissa sig om förefintligheten av förbudet hade svaranden ringt på såväl länsman Treutiger som kronofogden, men ingen av dem hade kännedom om författningen i fråga. Kronofogden hade på förefrågan uttalat, att risk inte gärna kunde föreligga, när förordningen ännu icke utkommit. Svaranden hade på uppdrag av föreningen för stärkelsefabriken den 25 avrest till Stockholm för att göra sig underättad om verkliga förhållandet.»

Jag kan ej underlåta att i detta sammanhang andraga även en skrivelse som möjligen kommer herr jordbruksministern tillhanda. Jag skall bara be att få citera ett litet stycke, för att herrarna skola få klart för sig, hur denna författning kommit till allmänhetens kännedom. Den person, som skrivit detta är kommunalordförande i Önnestads församling i Skåne: »Författningssamlingen, som innehåller lagen om förbud mot avverkning av potatis till potatismjöl kom icke de kommunala myndigheterna härnere tillhanda förr än i medio av veckan 28 januari—4 februari. Under tiden 22—25 januari avverkades cirka 680 hl. potatis, för vilken avverkning vi nu äro stämda inför häradsrätten, och får kronolänsmannen sin vilja genomdriven, torde böterna för oss bliva cirka 22,000 kronor, d. v. s. vi förlora hela fabriken. Av dessa böter erhåller kronolänsmannen cirka 14,700 kronor.»

Jag skall i förbigående nämna, att jag känner alla dessa personer, som jag förut nämnt, ganska väl, samt att de äro allmänt aktade och i orten betrodna män, vilket för övrigt mina kamrater på länsbänken också torde kunna vitsorda. Jag kan icke underlåta att säga att jag tycker, att ifall dessa böter komma att erläggas, så är det verkliga syndapengar, som det är staten ovärdigt att mottaga.

Herr talman, jag kan tyvärr ej göra något yrkande, men däremot vågar jag rikta en lika varm som enträgen vädjan till herr jordbruksministern att låta verkställa en opartisk och grundlig undersökning i dessa och andra liknande fall samt därefter vidtaga de åtgärder som herr statsrådet finner rättvisa och billighet kräva.

Därvid ber jag uttryckligen få betona att det endast bör bli befrielse i sådana fall där den åtalade saknat kännedom om förordningen.

Kristiden har ju på sitt mäktiga sätt lärt oss, att det icke alltid går att lita till import. Vårt såväl som mångt annat folk hänvisas alltmera till den egna produktionen. Men man måste säga, att många

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

av de kristidsåtgärder som vidtagits icke varit av för producenter-
na uppmuntrande innebörd. Å andra sidan skall det villigt erkän-
nas att kristiden fört det goda med sig att många åtgärder vidtagits
och ställts i utsikt för att trygga produktionen och dess utöware.
Jag ber att få sluta med att uttala den innerliga önskan, att det i
den svenska riksförsamlingen alltid måtte finnas ett överväldigande
flertal män, som oberoende av i övrigt skiftande meningar arbeta
för det mål, som borde vara gemensamt för oss alla, att vi beträffande
vårt brödbehov själva producera vad vi konsumera.

Herr Bengtsson i Norup: Herr talman, mina herrar! De
representanter, som bo i Kristianstads och Blekinge län, se kanske
på en fråga som denna med annan blick än övriga ledamöter av
kammaren. Potatismjölfrågan är ett led i den livsmedelspolitik,
som den Hammarskjöldska regeringen förde, och den utgör, en myc-
ket mörk punkt i den politiken. Det har vidtagits sådana åtgärder
från början till slut, som varit rakt motsatta dem, som bort vid-
tagas för att ordna denna fråga. Jag vill erinra om, att sedan
brännvinspriset var satt för hösten 1916, så utkom förordning om
ett maximipris på potatismjöl av 30 öre per kilogram, vilket gjorde
att de flesta fabriker, åtminstone 50 % måste stå stilla, därför att
de icke kunde köpa potatis till ett pris, som möjliggjorde frambrin-
gande av potatismjöl. Jag ingick på hösten med en skrivelse till
regeringen och framhöll nödvändigheten av att åtgärder vidtoges för
att få potatismjöl tillverkningen i gång, men utan något som helst
resultat. Vi veta också att regeringen mot tillverkare vidtog åt-
gärder, som ganska kraftigt belysa denna frågas behandling. En
enskild person, som hade mjöl av egen tillverkning, fick lämna sitt
potatismjöl för 30 öre per kilo genom tvångsuttagning av staten.
Kort tid därefter höjdes maximipriset till 40 öre, och han hade då
genom en statens åtgärd förlorat något över 6,000 kronor. Man
förstår, att, om det gällt en person, som haft svag ekonomisk rygg,
så kunde han blivit ruinerad på en dylik affär. Mjölet gick delvis
till väl situerade industrier i stället som tillverkaren förmodade till
fattiga konsumenter. Så upphävdes inom kort tid maximipriset,
med påföljd, att potatismjölet sprang upp i så onormala priser som
1 krona per kilo och däröver. Följden blev, att det handlades och
jobbades med potatismjöl våldsamt. Somliga hade det den ena da-
gen och andra den andra. De som då händelsevis voro ägare av
mjölet just den dagen, då maximipriset sattes ned till 50 öre, för-
lorade många 10,000-tals kronor genom detta beslut. En sådan
osäkerhetspolitik är alldeles förkastlig.

Jag vill med detta belysa, hur vanskligt det är för en lantbru-
kare, att kunna våga beräkna och vidtaga åtgärder för att säker-
ställa sin näring. Jordbruket kräver förutseende och framsynthet,
mången gång halvår i förväg, och sådana åtgärder, som den Ham-
marskjöldska regeringen på sin tid vidtog, gjorde, att mången lant-
brukare stod orolig och tveksam om, vad han skulle göra eller icke

Svar å interpellation.
(Forts.)

göra. Så kom den dagen fram i januari, då det både av herr statsrådet och interpellanten nämnda beslutet kom till stånd. Många hade vidtagit åtgärder för inköp av potatispartier, som dels voro på väg och dels framkommit i fruset tillstånd. Somliga, de som ej kunnat få slut på dessa partier genast, hunno icke ställa sig den påbjudna ordningen till efter rättelse förrän det var för sent, författningen hade ju icke kommit dem till handa. Och så drabbades de av böter, ända upp till 15 å 20,000 kronor.

Nu vill man gärna hoppas, att, därest fullgiltiga skäl kunna anföras av dessa, som ej haft reda på förordningen utan först efteråt fått reda på den, skola bli befriade från böterna. Jag förstår, att Kungl. Maj:t ej kan göra något åt saken annat än i sista hand, men det är orättvist, minst sagt, om lantbrukare, som med tillverkningen i sina potatismjölfabriker försökt att gagna och tjäna landet och anskaffa livsmedel, utan att veta om nya förordningar plötsligt bli avstängda och få böta, därför att de fullföljt sin lovliga näring. Det vore hårt, om dessa böter skulle tagas ut, och det förbättrar ej saken, då man vet, att allmänna åklagarnes del av böterna i vissa fall gått upp till 10,000 kronor.

Det är en annan tanke, som jag i sammanhang med denna debatt vill föra fram till herr statsrådet. Då det nu är denna riksdagens sista dagar och det sedan kommer att dröja, som jag hoppas, flera månader, innan vi få träda tillsammans, och då det tvivelsutan under denna tid kommer att vidtagas åtgärder i både producenternas och konsumenternas intressen bör denna tanke nu komma fram. Jag väcker detta på tal särskilt därför, att herr Svensson i Eskilstuna vid ett par tillfällen, då det gällt livsmedelskommissionernas sammansättning, mycket kraftigt framhållit nödvändigheten att konsumenternas intressen tillgodoses. Det finnes säkerligen icke någon man i landet, som i detta fall har så stor börda lagd på sina axlar som herr jordbruksministern. Både konsumenter och producenter klaga. Det gäller att noga avväga kraven innan Kungl. Maj:t fattar beslut, så att icke konsumenternas intressen bli lidande och icke heller producenternas. Det är så, att, om man går konsumenternas intressen till mötes i den utsträckning, som många önska, kommer det att ha den följden med sig, att det i sista hand drabbar just dessa konsumenter, ty jordbruksproducenternas intressen måste uppmuntras. Vi behöva blott tänka på hur man i vårt land med bekymmer ser sommaren och hösten an, om ej här snart kommer regn utan torkan fortfar och skörden blir dålig. Vi få komma ihåg, att dessa producenters intressen mången gång sättes på spel, och det ofta ej bli mycket över, sedan man betalat arrende, bankräntor och skatter. Jag har ej på något sätt med detta velat uttala en begäran, att producenternas intressen skulle skjutas så långt fram, att konsumenterna bli lidande, men här skall sägas ifrån att staten bör tillgodose producenternas intressen i sådan mån, att det ej uppstår brist utan att allt vad som kan utvinnas i livsmedelstillgång också kommer fram.

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

Herr Hamilton: Herr talman! Det må förlåtas oss skånin-
gar, att vi uppträda i debatten den ene efter den andre, men vi ha
varit i tillfälle mer än andra att på nära håll se de mässförhållanden,
som ha ägt rum på grund av de kungörelser om förbud, som blivit
utfärdade. Herr statsrådet har ingivit oss den förhoppningen, att
för framtiden rättelse kommer att ske, så att kungörelserna bli kända,
innan de tillämpas.

Men jag har även en annan hemställen till honom, nämligen att
rättsinniga, hederliga svenske män, som mot sin vilja blivit lagbry-
tare, komma att behandlas med en viss skonsamhet. De kunna upp-
delas i tvenne grupper, då det här i allmänhet gäller lantmän.

Den ena omfattar dem, som bo i avlägsna orter eller orter, där
postgången ej är god, och som därför ej haft kännedom om förbudet.
Det är förlåtligt, om dessa personer, sedan de vänt sig till kro-
nofogde och länsman med begäran om upplysningar och fått till
svar, att dessa tjänstemän ej kände till något förbud därmed låtit
sig nöja. Skall man begära, att befolkningen skall ha reda på lagar
och förbud, då polismakten ej har det? Det synes mig vara väl myc-
ket begärt.

Den andra kategorien utgöres av småbrukare, som i allmänhet
ej fört några räkenskaper, som sakna t. o. m. vägen att väga upp
sin behållning av spannmål, och som icke ur kungörelsen utläst så-
dan stränghet, som de bort. De ha lämnat uppgift om sina förråd,
men ej trott, efter som det aldrig förekommit förut, att det borde
ske så noggrant, som kungörelsen fordrade. De ha lämnat uppgift
på ett ungefär, och detta ungefär har visat sig vara för litet. I
många fall gäller det småbrukare och arbetare med ett fåtal tunn-
land jord, och det har hänt, att de haft några tiotal kilogram mer.
än de uppgivit, med den påföljd att det kostat dem böter upp till
30, 50 kronor, vilket för dem måste vara synnerligen betungande.
Allt detta är ju beklagligt, men vi leva i en kristid, och klandret
får ej vara för hårt. Lagen måste ju ha sin gång, och böterna ut-
tagas. Jag hemställer emellertid, om ej herr statsrådet ville taga
i övervägande, om icke därest dessa — jag vågar säga — orätt-
vist behandlade, som blivit lagbrytare mot sin vilja, gå nådevägen,
de må bli befriade från böterna, vilket endast vore en gärd av
rättvisa.

Chefen för jordbruksdepartementet herr statsrådet Dahl-
berg: Herr talman, mina herrar! Jag skall givetvis icke ingå på
de åtgärder beträffande potatismjöl, som under föregående år vid-
tagits. Jag skall stanna ett ögonblick vid tillståndet i början av
detta år omedelbart efter det potatismjölpriset blivit löseivet. Då
visade det sig plötsligt, att fabrikationen sprang upp rent förvånande
hastigt. Lantbrukarna sålde icke blott fabrikspotatis utan matpo-
tatis, och den risken förelåg, att de även skulle sälja sättpotatis.
Det har beräknats, att under de första tre veckorna av januari, d. v. s.
intill dess förbudet trädde i kraft, tillverkningsen av potatismjöl
uppgick till i medeltal 150.000 kilogram per dag, d. v. s. per dag

avverkades en potatismängd belöpande sig till minst 10 % av det totala utsädesbehovet i Blekinge län och på tre dagar avverkade fabrikererna lika mycket potatis, som åtgått till sättning i Uppsala län.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Detta nämner jag för att visa, att det var nödvändigt utfärda förbud och det så fort som möjligt. Nu har jag för övrigt inhämtat upplysningar om huru detta förbud blev publicerat och hur pass mycket kännedomen därom blev spridd. Det har blivit mig meddelat, att Stockholms-pressen redan på söndagen innehöll upplysning, att förbudet skulle komma, och jag vill tillägga, att det tidningsurklipp, jag fått, är ur Dagens Nyheter. Det är ju möjligt, såsom herr Persson antydde, att denna var den enda tidning, som innehöll ett sådant meddelande. Vidare vill jag omtala, att över $\frac{1}{3}$ av alla till statens livsmedelskommission inkomna licensansökningar voro avgivna redan dagen efter förbudets trädande i kraft. Dessutom har det visat sig att man börjat uppsätta dessa ansökningar samma dag förbudet trädde i kraft. Livsmedelskommissionen har uttalat den reflexionen, att med hänsyn till att fabrikererna inom Kristianstads och Blekinge län vore belägna i en klunga, man haft skäl att antaga, att en mycket stor del av fabrikanterna kände till förbudet, och att även de övriga snart nog fått kännedom därom.

Nu har det emellertid upplysts, att många icke haft kännedom därom, och det har åberopats att en person vänt sig till vederbörande kronofogde och av denne fått det svaret, att han ännu icke fått något exemplar av författningssamlingen, varför det icke vore någon risk. Jag vill säga, att det var ett ganska besynnerligt svar, den kronofogden gav. Mannen i fråga hade, som han för kronofogden uppgav, också läst i tidningarna att förbudet skulle komma. Jag förmenar, det hade varit försiktigare, om mannen hade gjort en förfrågan hos den centrala myndigheten. Nu har uttalats den önskan, att dessa personer, som råkat så illa ut, måtte av nåd befrias från straff. Därtill kan jag ju icke svara något annat än att omtala, att i åtskilliga liknande fall, där omständigheterna givit vid handen, att god tro förelegat, har Kungl. Maj:t beviljat nåd.

Herr Lithander: Herr talman! Fastän jag icke är skåning, ja, just av den anledningen, att jag icke är det, skall jag be att få yttra några ord. Ty saken är nog den, att detta är en fråga, som icke endast berör de södra delarna av landet, utan landet i dess helhet. Jag skulle vilja säga, att vi litet var verkligen äro herr Persson i Fritorp tack skyldiga för att han bragt denna fråga på tal. Ty den sak han här påpekat har inom olika delar av vårt land vållat olägenheter och avsevärda sådana på skilda håll.

Herr Bengtsson i Norup framhöll Kristianstads län, men erfarenheten ger vid handen, att de menliga föliderna sträckt sig vida omkring. För egen del hade jag nyligen här i kammaren tillfälle framhålla, vilka rön som gjorts i Värmland, där enskilda personer blivit ådömda böter på 15.000 kr. Det kan icke vara rätt, att personer ute i bygderna, som faktiskt icke ha kunnat ta del av en viss författning, då den icke vare sig varit kungjord i kyrkorna eller offentliggjord i

Svar å interpellation.
(Forts.)

svensk författningssamling, det kan icke vara rätt, säger jag, att de skola behöva gå nådevägen för att frias. Det är bra, att denna väg finnes, men det är i alla fall icke rätt, att den vägen skall behöva tillgripas. I några av de fall, jag satts i tillfälle att taga del av, ha fattiga personer, som blivit ådömda 300 kronors böter och som gått nådevägen, av nåd fått detta belopp nedsatt till 50 kr. Redan detta synes mig icke vara fullt rättvist. Ty är det så, att de icke kunnat känna till författningarna men utsatts för åtal, då synes mig det riktigast vara, att de blivit helt och hållet frikända, och jag förstår icke riktigt, varför man nödvändigtvis skall behöva betunga fattigt folk med en utgift på 50 kr., då de i verkligheten icke gjort sig skyldiga till något lagbrott.

Jordbruket har svårigheter av alla slag, och man bör försöka ordna det så, att detta, som här anmärkts, icke blir ett ytterligare plus till vad jordbrukarna redan ha att dras med. Jag tror, det enda riktiga vore, att fria både dem och andra från påföljderna. Förhållandet är ju det, att Sveriges befolkning i allmänhet, både på landsbygden och i städerna, är laglydig och har en känsla av att vilja följa lagar och förordningar. Men då är det så mycket mera viktigt att tillse, att det ges någon möjlighet att efterleva dessa lagar och förordningar. Vi ha i morgon att behandla ett lagförslag, som skall träda i kraft dagen efter kungörandet i svensk författningssamling. Där stadgas icke endast bötesstraff utan även fängelsestraff för överträdelse. Därjämte är det så pass svårtydligt, att det är mången, som kanske icke vet, huruvida han överträder lagen eller icke. Blir en sådan lag icke tillräckligt tydligt kungjord, står den svenska allmänheten inför nya svårigheter och nya erfarenheter av kanske ännu värre art än dem, som vi här hört omtalas såväl ifrån de södra delarna av vårt land som från Värmland och andra håll.

Herr statsrådet har medgivit, att olägenheter förefinnas, och det är glädjande att denna sak uppmärksammas, så att man har förhoppning om, att dessa olägenheter skola bli avhjälpta. Vi hörde, att en pressbyrå därvid skulle vara behjälplig, och det är gott och väl. Men vad som i första rummet bör tillses är, att nödig tid får förflyta mellan kungörandet och ikraftträdandet av dessa förordningar. Tidningarna ha ingen absolut skyldighet att framföra dessa tillkännagivanden, som nu intas såsom notiser. Man har också sett, på huru olika tider dessa notiser inträffat ute på landsbygden genom förmedling av landsortspressen. Det kan icke vara riktigt, att straffpåföljden skall verka olika, beroende på huru pass snabbt tillkännagivandet av dessa meddelanden sker genom landsortspressen i olika delar av landet. Vi veta också, att det i landsorten ofta är fallet att det enda pressorgan, som finns på en ort, icke utkommer dagligen utan t. ex. i halvveckoupplaga. Det finnes dessutom ofta icke daglig postgång. Därför bör det vara så, att dessa meddelanden icke enbart delgivas genom pressen.

Här har upplysts om, att uppläsning av ett dylikt meddelande i kyrkan vid ett tillfälle icke kunnat äga rum, därför att länsstyrelsen icke befordrat telegrammet därom. Detta visar ju ytterligare

behovet av, att någon tid får förflyta mellan kungörandet och ikraftträdandet av en dylik förordning. Man kan naturligtvis icke annat än glädja sig över herr statsrådets förklaring, att just den saken skulle beaktas.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Det framhölls ett fall, då det är nödvändigt, att författningen träder i kraft genast, nämligen vid exportförbud. Ja, exportförbudet träder i kraft genast, så att någon olycka händer ju icke, men att folk skall behöva åtalas och bötfällas för olaglig export, när de icke haft möjlighet att känna till detta exportförbud — såsom vi ha hört omtalas ett exempel på — synes mig lika fullt vara orättvist.

Jag vill sluta med att framföra den varma vädjan till herr jordbruksministern, att han för sin del — och det hänger ju i detta fall så mycket på jordbruksdepartementet — måtte göra vad han kan för att lindra de svårigheter, som sammanhånga härmed. Men jag vill därjämte rikta en varm vädjan till honom, då han i afton är den ende här närvarande representanten för regeringen, att han ville göra vad han kan för att inom regeringen fästa uppmärksamheten på, att det även när det gäller andra förordningar är av samma vikt, att icke den laglydiga svenska allmänheten utsättes för här framhållna olägenheter såsom en följd av att författningarna faktiskt icke kunnat vara av denna allmänhet kända.

Herr Magnusson i Skövde: Jag har tillåtit mig, då här diskuterats en hel del kristidsförordningar, begära ordet för att till herr statsrådet framställa en fråga: Det är icke för att giva spridning åt ett rykte, som väckt mycken oro bland jordbrukarne, utan för att om möjligt få det ryktet avlivat, som jag framställer frågan. Det säges, att planer skulle vara å bane, att lantbrukarne från och med nästa regleringsperiod ej längre skulle få bilda självhushåll. Varje jordbrukare vet, huru viktig just denna lilla förmån är med hänsyn till nödvändigheten att använda sig av tillfällig arbetskraft m. m., och vore jag tacksam om herr jordbruksministern kunde stilla den oro, som ryktet väckt, och här dementera ryktet i fråga.

Herr Nilsson i Kristianstad: Herr talman, mina herrar! Som representant för södra Sverige har jag begärt ordet för att framhålla en något skiljaktig syn på denna sak, än den som här framkommit. Jag har då velat säga några ord om den sak, som särskilt klandras, nämligen de böter, som blivit ådömda för överträdande av förbudet att tillverka potatismjöl.

Man får då gå tillbaka till tiden för denna förordnings utfärdande. Var och en känner ju till, hurusom i dessa orter strax förut en oerhörd jakt igångsattes för att tillverka potatismjöl av nästan så mycken potatis, som fanns i bygden. Tidningarna, ej minst den liberala ortspressen, varnade för denna väldiga jakt efter matpotatis. Man köpte emellertid upp oerhört sedan maximipriset upphäfts, och allt artade sig till att, innan man visste ordet av, skulle mest all potatis kommit att bliva använd till fabrikspotatis. Under intrycket

Svar å interpellation.
(Forts.)

av detta väldiga, man kan säga jobberi, kom denna förordning ut — naturligtvis hastigt, men var och en, som följt med utvecklingen i orterna, förstår, att det var nödvändigt, att den kom så hastigt. Det är ju möjligt, att det efteråt kanske visat sig, att en och annan ej fått kunskap om författningen och därför fortsatt med tillverkningen. Men jag är helt och fullt övertygad om, att en stor del av dem, som fortsatt tillverkningen efter förbudet, möjligen ej rent formellt hade en aning om, att det utfärdats, men hade på känn, att som man då gick på, kunde det icke fortgå i längden.

I ett av de fall, som här andragits, nämligen då en innehavare av en dylik fabrik blev dömd till över 20,000 kronors böter, framgick det ju, att fabrikanten hade fortsatt avverkningen av potatis icke mindre än en 4 å 5 dagar efter förbudet. Med hänsyn därtill kan man icke komma ifrån, att den personen nog icke var så alldeles ovetande, då han fortsatte en fyra å fem dagar efter förbudets utfärdande.

Man får i denna fråga ta hänsyn till ännu en sak, som spelar in. Det är icke bara den oskyldiga orsaken, att man icke ansett sig veta av förbudet, utan där liksom i allt vad ekonomisk spekulation gäller, spelar även vinningslystnaden in, möjligheten att förtjäna så mycket som möjligt på avverkningen, utan att tänka på, att därmed landets matpotatisförråd avsevärt minskas.

En annan sak, som man också får ta i betraktande, är, huru de olika förordningar, som gällt åtgärder på livsmedelsproduktionens område, i verkligheten tillämpats. Det har på sina håll t. ex. inträffat — jag erinrar särskilt om ett fall från en domsaga i Malmöhus län — att nämnden övverröstat domaren. Jag vet särskilt en gång, då det gällde spannmålsutfodringsförbudet. Den gången övverröstade nämnden domaren och tillgrep böter, som voro av den beskaffenhet, att de måste väcka åtlöje. Dylika små bilder finns det gott om litet varstans. Allt sådant verkar i den riktningen, att man på sina håll kan hava resonerat som så, att det kanske icke blir så dyrbart att ännu någon tid låtsa ovetenhet om förhållandena och fortsätta avverkningen.

Man får naturligtvis härvidlag icke gå till väga i den riktningen, att man hämmar produktionen, men å andra sidan icke heller så att man gynnar den hänsynslösa vinningslystnaden. Annars är jag för min del icke alls emot att största möjliga mildhet tillämpas, men att över hela linjen tillämpa den grundsatsen tror jag vore i högsta grad olyckligt.

Herr Olsön i See: Herr talman! Jag begärde ordet med anledning av herr jordbruksministerns yttrande, att vi skulle taga notis om förordningarna i tidningarna. Den erfarenhet jag haft som kommunalnämndsordförande i detta hänseende är, att man har haft icke så litet obehag, då liknande förordningar kommit ut som den åsyftade och andra. Under senare delen av förra året, då jag var hemma i kommunen och sysslade med sådana saker, kommo en del lantbrukare och voro ivriga att få veta, hur det förhöll sig med

den och den saken. Det stod i tidningarna och den ena tidningen sade det och den andra det. Vilket råd skulle man giva? Omsider fick man förordningen. Jag kommer ihåg särskilt, hur en person ringde på och var ivrig och sade: Varför vidtager du icke de och de åtgärderna, det står i Stockholms-Tidningen. Jag hade lyckligtvis fått förordningen och läste upp i telefon för honom att det stod det och det där, och det stämde icke med Stockholms-Tidningen. Den hade jag icke till hands vid tillfället. Emellertid skötte jag saken så som jag ansåg det skulle vara efter förordningen, men personen var envis och hotade med anmälan till kronofogden, som jag misstänker också skedde, eftersom jag fick en ämbetskrivelse om saken, men jag hade förordningen på min sida, och ingenting kunde göras. Så kan det gå, när man endast läser i tidningarna.

Det är en annan sak jag också vill säga och det är, att på många platser — ehuru jag hör till de sydligaste norrlänningarna och Gästrikland egentligen icke har norrlandsnatur — är det många byar, dit det kommer post en gång i veckan eller i lyckligaste fall två gånger. Lyckligtvis är det icke så som i Skåne, att det kan bli så stora påföljder, men det kan i alla fall bli obehag. Det borde bli en annan sakernas ordning.

Vad beträffar själva saken bör man nog med varsam hand sköta allt detta, både regleringen av jordbrukarnas alster och prissättningen. Ty det är fara å färde, att lantbrukarna i många fall förlora modet, och icke minst när lantbrukarnas produkter skola prisregleras, under det att på industriens och handels område, ha vi icke märkt, att det gripits in något. Är det en lantbrukare, som kan förtjäna netto ettusen kronor, så förtjänas det på andra områden 10,000, 20,000, 30,000 kronor, och vinsten där är mycket lätt intjänad. Det väcker mycket ont blod bland lantbrukarna, så att många torde börja bli ligkiltiga för att sköta saken så som den bör skötas.

Jag vet, att det är mycket svårt att reglera priserna på många områden, så att det blir rättvisa i förhållandena, men man borde dock ha försökt att åstadkomma någonting på detta område så som man gjort på en del andra. Det hade verkat mycket mera moraliskt tillfredsställande och man hade bättre kunnat finna sig till rätta i förhållandena. Man måste, som jag sade, med varsam hand sköta dessa saker och famför allt ordna det så, att man i tid får veta, vad saken gäller, innan förordningen skall träda i kraft. Jag vet, att jag kan få kungl. förordningar 8—14 dagar efter sedan de skulle tillämpas. I vissa fall måste jag utlysa sammanträden på måfå så att vi visste icke ens när vi kommo tillsammans för att ordna sakerna riktigt, hur vi skulle gå till väga och hur man skulle sköta sig. Det har lyckats genom de aningar, man kunnat ha genom vad man sett i tidningarna.

Herr Thorsson: Herr talman! Jag instämmer med alla de talare, som framfört den uppfattningen, att i de fall, där det kan konstateras, att det är ren okunnighet, som föranlett brott mot författningen, skall man gå varliga fram. Men jag skulle vilja då lägga

Svar å interpellation.
(Forts.)

in i denna debatt en önskan, att om man skall gå varliga fram i ena hänseendet, måste man gå varliga fram också mot de stackare, som av hunger drivits fram att begå olagligheter i denna bekymmersamma tid.

Herr Bengtsson i Norup betonade att det ligger ofantligt stor vikt på att sörja för så riklig tillgång på förnödenheter som möjligt. Jag skulle vilja komplettera detta hans uttalande med, att det även är viktigt, att vad som är frambragt kan ställas ut på marknaden till rimligt pris. Vi ha här att söka anledningen till att myndigheterna måste ibland fara fram litet hastigt med besluten. Det finnes en del folk, som tagit till uppgift att fiska i grumligt vatten nu i högre grad än annars. Det är sådana, som begagna sig av varje tillfälle att jobba upp priserna. Kanna de på något vis leta upp, att det skall komma ett beslut i ena eller andra riktningen, så utnyttja de det med en hänsynslöshet utan like för att skaffa sig oskäligen inkomster, och det är mot dessa personer, som konsumenter och producenter ha intresse att uppträda gemensamt. Jag erinrar mig, att varje gång vi t. ex. skola göra en ändring i tulltaxan, är man mycket angelägen om, att denna ändring kan göras på en lördag, så att författningen kan komma ut, medan tullkamrarna äro stängda, och förordningen träda i kraft redan på måndagen, så att icke de herrar, som jobba och vädra rov, när det sker ändring i våra tullförhållanden, skola vara i tillfälle att skära guld med täljknivar under den söckendag, som det eljest skulle vara möjligt för dem att operera under. Jag tror det är viktigt att hålla reda på det sällskapet och att vi icke med alltför stor iver sträva till att man skall ge offentlighet åt åtgärder, som skola göras, på sådant sätt, att obehöriga intressen tjänas genom åtgärderna.

Jag är som sagt herr talman, enig om att, där det är bevisat, att det varit ovetenhet om författningens tillkomst, där skall man med största mildhet behandla föreliggande fall, men jag kan icke instämma helt med dem, som här riktat indirekt klander mot att besluten i dessa regleringssyften kommit till i för häftigt tempo.

Herr Hamilton: Herr talman! Jag ber att få undanröjda varje möjlighet till missförstånd och understryka, att min begäran om skonsamhet gäller endast dem, hederligt folk, som blivit lagbrytare mot sin vilja. Jag har icke angivit några särskilda fall, och det är möjligt, att i de fall, som blivit anförda från talarstolen, åtalan varit fullt berättigad. Därom har jag icke kännedom. Jag ber att även få instämma i vad herr Thorsson sagt om att ockrare och jobbare och sådana, som brutit lagen med vett och vilja, böra under dessa tider strängt bestraffas, men det finnes en stor skillnad mellan en småbrukare t. ex., som på grund av okunnighet kanhända har lämnat uppgift om, att han innehar några tiotal kilogram spannmål mindre än han verkligen har, och en jobbare, som förtjänat tusentals kronor. Jobbarna gå måhända fria, men de oskyldiga småbrukarna bli bötfällda. Sådant förefaller mig vara kränkande för rättskänslan.

Svar å interpellation.
(Forts.)

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet Dahlberg: Herr talman! Herr Olsson i See gjorde gällande och uttalade sina bekymmer över att varje prisreglering, som vidtages, är riktad just mot jordbrukarna, och framhöll lämpligheten av att även andra näringsgrenar såsom exempelvis industrien och handeln finge bära sina andelar av bördorna. Jag vill omtala för herr Olsson i See, att det icke är mer än några dagar sedan, som Sveriges minuthandlareförbund inkom till Kungl. Maj:t med en skrivelse, däri minuthandlarna förklarade sin stora villighet att även de såsom andra medborgare bära skäliga bördor, men de kunde icke förstå, att varje åtgärd, som vidtages, skulle läggas just på minuthandlarna och icke på några andra. Jag tror, att just minuthandlarna ha mera anledning än många andra att klaga; jag får nämligen erkänna, att de maximiprisbestämmelser, som utkommit, ofta nog träffat ganska hårt vissa smärre minuthandlare.

Jag förmenar, att man icke för mycket bör göra gällande den synpunkten, att det uteslutande är jordbrukarna, som till förmån för andra samhällsklasser och andra näringar utsättas för statsmakternas ingripande. Det är nog så, att det för närvarande är alla hanteringar, som i mer eller mindre mån bliva utsatta för dessa ingripanden, och jag håller före, att även industriens tid nu har kommit i högre grad än hittills. Vi böra dessutom icke glömma, att jordbrukarna ha icke minst under denna riksdag fått garantier av en beskaffenhet och omfattning, som icke kommit någon annan näring till del. Jag håller före, att vi böra göra allt för att uppmuntra, befodra och utveckla jordbruket. Vi vilja göra det, men till gengäld begära vi, att det icke skall sägas, att det är mot jordbrukarna enbart statsmakternas ingripanden rikta sig, ty det är icke riktigt.

Herr Magnusson vände sig till mig med en direkt fråga, huruvida jag ville uttryckligen dementera ett enligt hans uppgift vida spritt rykte, att nästa års konsumtionsreglering skulle så ordnas, att lantmännens självhushåll skulle avskaffas. Jag kan endast härtill svara, att någon sådan tanke har mig veterligen icke förut framställts, och själv har jag icke hyst den. Jag har svårt att föreställa mig huru en reglering skulle kunna ordnas utan bibehållande av jordbrukarnas självhushåll.

Herr Åkerlund: Visserligen ha under senare tider åtgärder vidtagits för att giva landets jordbrukare någorlunda skälig vinst. Men det ser betänkligt ut, hurudan skörden skall bli detta år. och det kanske icke blir så mycket bevänt med dessa jordbrukarnes vinster.

Men vad som passerat hittills har väl egentligen varit en tunga uteslutande så gott som på jordbruket. Herr Thorsson kan vara övertygad om, att ingen kan livligare än jag instämma med honom i att vi skola hålla efter jobbarna. Jag tror, att man hittills hållit efter dem allt för litet och varit alltför blind för deras olyckliga verksamhet, ty de ha gjort så mycket ont till skada både för konsumenterna och för landets jordbrukare.

Svar å inter-
pellation.
(Forts.)

Men herr Thorsson yrkade också på att man skulle se till, att livsmedel kommo i marknaden till rimliga priser. Ja, jag har rakt ingenting att invända mot det, utan jag har i riksdagen förut sagt, att om det från regeringens sida ställdes så till, att det blev rimliga priser för de alster, som jordbruket erfordrar för sina behov, så skulle jag icke ha det ringaste emot att maximiprisen på jordbruksprodukter sänktes.

Men hur är det ställt med dessa industriens alster? Ja, vi se på bolagens utdelningar i år, vi se, huru deras vinster ökats med hundratals procent, och ändå delar man ut aktier gratis, gör avskrivningar o. s. v. Är det då märkvärdigt, att landets modernäring söker göra vad som är möjligt för att höja priserna på sina alster, framförallt så att de kunna avlöna sina arbetare, så att de stanna kvar på landsbygden och icke draga in till städerna? Det är en fråga, som jag anser vara så ytterst viktig, att jag icke kunnat underlåta att omnämna den vid detta tillfälle.

Jag vill emellertid tillägga, att det är icke endast industrien, det här är frågan om och som fått gå så gott som orubbad hittills, utan det är en annan näring, som kanske åstadkommit mer än allt annat för att höja priserna. Och det är rederinäringen, som visserligen underkastats stora risker — det är sant — men som dock kapat åt sig så många hundratals procent och därför i hög grad bidragit till de stegrade priserna i vårt land.

Herr Erikson i Uppsala: Jag begärde ordet för att framhålla en sak, som under denna debatt icke har berörts, nämligen att då det icke fanns någon som helst möjlighet att jobba i detta potatismjöl längre, så använde man sig av ett sätt för att ändå förtjäna på potatismjölet, som bör stå omnämnt i riksdagens protokoll och som jag tror är känt över hela Sverige.

Vad jag syftar på är det förhållandet, att man bjöd ut potatismjöl, som innehöll 30 à 40 % vatten, ja, någon har förklarat för mig, att det förekommit ända upp till 60 % vatten i salubjudet potatismjöl. Det är en anmärkning, som icke drabbar jordbrukaren, men det är en anmärkning, som drabbar antingen fabrikanten eller grosshandlaren. I det första fallet, om det är fabrikanten, som anmärkningen drabbar, då bör han ha kunnat gardera sig för de böter, som han eventuellt blivit ådömd med anledning av förbudets överträdande. Är det däremot grosshandlaren eller jobbaren, som gjort sig skyldig till att dränka mjölet i vatten, då har han fått mjölet torrt från fabrikanten, men han har dränkt det i vatten för att på lämpligt sätt föras i handeln och då är detta jobberi eller rent av förfalskning för resten.

Jag har velat påtala detta, därför att det bör omnämnas i sammanhang med diskussionen om denna potatismjölshistoria.

Herr Sigfrid: Herr talman! Jag begärde ordet för att i någon mån illustrera de förhållanden, som här påtalats.

Även vi inom industrien äro överhopade av förordningar, som

Scar å interpellation.
(Forts.)

i mycket äro synnerligen välbetänkta. Men det kan dock icke nekas till, att dessa förordningar träda i kraft något för hastigt. Vi hade ett fall i vår fabrik, som belyser den saken. Det utkom en förordning någon dag före juldagarna, och enligt denna skulle vi upp-giva vårt lager av gummicement. Det var en liten bagatell, som vi använde som råvara för skofabrikation. Vi kommo ett par dagar för sent in med deklARATIONEN och blevo åtalade för detta brott. Och man nöjde sig icke med att stämna en utan man stämde fem ledamöter i styrelsen — av dessa äro för resten tvenne ledamöter av denna kammare och en av första kammaren — för brott emot förordningen i fråga.

Jag skrev till handelskommissionen och sade, att vi voro ju alldeles ovetande om förordningen, emedan vi fått del av den så sent. Det rörde sig om en sådan bagatell som 158 kg. gummicement, så att det icke var något lager, som kan på något sätt betraktas vara av jobbnatur. Det var, vad vi förbruka i vår fabrik under 14 dagar. Jag anhöll hos handelskommissionen, om den icke ville se till att stämningen togs tillbaka, ty den var synnerligen obehaglig för oss, även om den icke skulle drabba oss så hårt i ekonomiskt avseende. Handelskommissionen hade dessförinnan återtagit en del stämningar i Stockholm av samma art, och jag trodde, att man skulle tillmötesgå även oss. Men det gjorde man icke. utan stämningen fick ha sin gång, och vi blevo dömda. Nu var det visst så, att domaren tyckte att vi voro jämförelsevis oskyldiga och visste att vi icke hade haft för avsikt att bedraga staten. Han dömde därför endast en av styrelsemedlemmarna till 10 kronors böter, så att vi sluppo tämligen lindrigt undan.

Men jag skulle vilja rikta till herr jordbruksministern en vädjan, att då det gäller sådana fall, som här påtalats, där vederbörande mindre kunna bära böterna och då dessa gå till så stora belopp som det här är fråga om, man verkligen går till grunden och befriar de åtalade helt, då de äro så oskyldiga, som de synas vara.

Herr Svensson i Eskilstuna: Herr talman, mina herrar! Man har under denna stillsamma debatt så småningom kommit över ifrån att tala om potatismjöl till att tala om jobberi — och det har gått ganska osökt att komma över från det ena ämnet till det andra. Under långa tider har ju nämligen historien om potatismjölet och historien om jobberiet varit ganska nära ett och detsamma. När det emellertid har riktats en mycket stark kritik mot de åtgärder, som från statens sida vidtagits i fråga om ingripanden med avseende på potatismjölet, så kanske det kan förtjäna erinras något litet om huru dessa ingripanden tillkommit, och särskilt känner jag mig uppfordrad att göra det, eftersom jag själv visserligen i någon mån har varit med och handlagt dessa ärenden, men dock aldrig tagit något initiativ i saken.

När statens livsmedelskommission gjorde en framställning till Kungl. Maj:t om utfärdande av maximipris på potatismjöl — det var vill jag minnas någon gång på våren 1916, om jag ej tager fel,

Svar å interpellation.
(Forts.)

var det i mars eller början av april månad — då var förhållandet det, att det var notoriskt, att allt det potatismjöl, som fanns i landet, hade samlats på några enstaka personers händer, spekulanter, som hade köpt upp varan samt lagrade densamma och icke släppte ut den i marknaden. Det började att bli brist på varan, och priset på densamma steg oerhört. Detta bekom ju konsumenterna icke så synnerligen hårt, därför att potatismjölet i den direkta konsumtionen spelar ju mycket ringa roll. Men det var vissa producentintressen, som hade kommit att sitta emellan. Jag kan icke i detalj redogöra för den saken, men det lär ha förhållit sig så, att vissa potatismjölsproducenter hade gjort upp leveranskontrakt, som de icke kunnat fullgöra. De pressades nu till att fullgöra dessa leveransavtal och kunde icke åstadkomma något potatismjöl för att fullgöra leveranserna med, därför att detsamma låg upplagrat hos några få enskilda personer.

Då resonerade statens livsmedelskommission och främst de i produktionsförhållanden insatta ledamöterna av kommissionen som så, att det kan vara ganska lämpligt att här tillgripa maximiprislagen, icke så mycket för dess prisreglerande verkan som fastmer för att bli i tillfälle att använda maximiprislagens bestämmelser angående beslagtagande av vara. Det var nämligen väsentligt lättare att tillämpa dessa bestämmelser än den då existerande förfoganderättslagen, som vid den tidpunkten ännu icke hade kommit i bruk och vilkens tillämpning var en ganska omständlig historia, därför att pris skulle sättas av riksvärderingsnämnden och lokala nämnder o. s. v. Av denna anledning, icke av hänsyn till konsumentintressena utan huvudsakligen för ett produktionsintresse, gjordes denna framställning av statens livsmedelskommission, och det pris som föreslogs, det föreslogs efter konferens med sakkunniga.

Emellertid inträffade det, att denna framställning blev ligande på Kungl. Maj:ts bord, tills en vacker dag några månader senare (jag vill minnas att det var i augusti månad) den föll ned på kommissionens och andra myndigheters bord i form av en utfärdad kungl. förordning — naturligtvis till ganska stor förvåning på många håll. Man hade ju hunnit glömma denna fråga om potatismjölet under denna tid. Jag skulle också vilja säga, att de spekulanter, som kommissionen vid den tidpunkt, då den föreslog utfärdande av maximiprisbestämmelserna, närmast siktade på, de hade nog hunnit rädda sig undan när förordningen om maximipris nu kom till stånd, men vissa andra, som hade en del potatismjöl lagrat, kommo då i klistret, och det blev vissa partier — dock ganska obetydliga sådana — beslagtagna.

Det pris, som då gällde, var 30 öre. När sedan den nya tillverkningen skulle börja, gjordes det framställning från producenthåll att priset 30 öre var för lågt för den nya tillverkningen och att skäl förelågo att höja detsamma. Maximipriset höjdes då från 30 till 40 öre i enlighet med det förslag, som hade uppgjorts av tillkallade sakkunnige, fortfarande personer, som hade med potatismjöls-tillverkningen att skaffa. Emellertid steg ju priset på potatisen, och

rätt vad det var så kom det en ny framställning om att icke priset 40 öre var ägnat att stimulera en tillräcklig produktion av potatismjöl. Då gjordes det ett försök att komma till en frivillig överenskommelse med potatismjölfabrikanterna, som ju äro talrikare, än att inom ett relativt litet område och som icke äro talrikare, än att en sådan överenskommelse tekniskt sett skulle hava kunnat genomföras, att tillverka potatismjöl för 50 öre pr kg. och ställa det till livsmedelskommissionens förfogande för distribuering, varigenom man skulle söka undvika, att partier återigen blevo lagrade och föremål för spekulation. Producenterna vägrade emellertid att gå med på en sådan överenskommelse. De hotades med förfoganderättslagen, och när icke ens detta hjälpte, så kastade statens livsmedelskommission yxan i sjön och hemställde om maximiprisets upphävande. Kungl. Maj:t var också tydligen trött på hela historien och följde livsmedelskommissionen på denna, som det sedermera visade sig, olämpliga väg. Jag för min del förutspådde, vad följden skulle bli. Jag yrkade energiskt, i den mån jag var i tillfälle till det, att man icke skulle vidtaga denna åtgärd, utan höja maximipriset till 50 öre, som då ansågs även av producenterna kunna vara ett någorlunda skäligt pris. Det skedde emellertid icke så, utan maximipriset upphävdes, och följden blev en våldsam spekulation, som inom kort pressade upp priset till 1 krona per kg. och därutöver och som, såsom förut utvecklats här, hotade att för tillverkning av potatismjöl pressa in allt för mycket av den potatis som fanns varjämte föranledes våldsamt stegrade priser på potatis. Då måste naturligtvis vederbörande återigen ingripa, och så kom förbudet mot tillverkning av potatismjöl, från vilket förbud det var meningen att det skulle lämnas vissa licenser, vilket också skedde.

Detta är historien om potatismjölet och jag har hört, att man ute i bygderna även har utnyttjat denna historia med potatismjölet mot »systemet Elmquist—Svensson», som blivit ett missbrukat slagord, och av denna anledning har jag här velat taga till orda för att göra klart, att i detta fall är det verkligen icke konsumenternas representanter, som böra tagas för huvudet, utan att ansvaret för att denna sak blivit i viss grad förfuskad måste sökas på andra håll.

Ja, herr Åkerlund sjöng här också en stump på den gamla välkända visan om att alla restriktioner och prisregleringar träffat jordbruket och att ingenting har träffat industrien. Herr Åkerlund skriver emellanåt också i tidningarna och främst i Nya Dagligt Allehanda. Jag minns en gång, då han för nu rätt länge sedan där behandlade »systemet Svensson» och därvid utvecklade, hurusom Eskilstunafabrikernas tillverkningar icke hade blivit föremål för någon som helst prisreglering, och att de varor, som jordbrukarna behövde och som tillverkas i Eskilstuna, stegrats oerhört i pris. Det saknades emellertid i denna artikel någon uppgift om, hur mycket pengar en jordbrukare behöver betala om året för sådana varor, som tillverkas i Eskilstuna, och följaktligen saknades det utredning om, vilken inverkan speciellt dessa artiklars pris kunde hava på jordbrukarnas ekonomi. Jag fick vid ungefär samma tidpunkt mig tillskic-

Svar å interpellation.
(Forts.)

Svar å interpellation.
(Forts.)

kat ett exemplar av en Norrtälje-tidning. innehållande en artikel, som var förprickad, angående en viss egendoms, *Lovisedals*, försäljning, och det var tillskrivet med bläck några siffror, som jag nu icke alldeles erinrar mig, men jag vill minnas, att den vinst, som erhållits vid försäljningen av ifrågavarande egendom, var tre å fyra gånger så stor som det ursprungliga inköpspriset. Dessa stigande egendomsvärden, som bl. a. ifrågavarande försäljning illustrerar, visa ju i sin mån, hurusom dock jordbrukets räntabilitet icke har undergått någon försämring utan blivit väsentligt gynnsammare än förut, ty annars skulle naturligtvis icke egendomarnas värde stiga så våldsamt. Det är endast denna lilla erinran, jag skulle vilja göra till vad som sagts utav bl. a. herr Åkerlund om den upprörande orättvisan i de prisregleringsåtgärder, som hava vidtagits.

§ 3.

Anmälades och godkändes följande förslag till riksdagens skrivelser till Konungen, nämligen

från lagutskottet:

nr 239, i anledning av dels Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om barn utom äktenskap m. m., dels ock i ämnet väckta motioner;

nr 281, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om fullständigande av straffregistret;

nr 282, beträffande viss del av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om expropriation m. m.;

nr 283, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändrad lydelse av 2 § 14:o) i lagen om Kungl. Maj:ts regeringsrätt;

nr 284, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag med viss föreskrift angående handel med varor, för vilka bestämts högsta pris; och

nr 285, i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående ändring i 65 § utsökningslagen;

från riksdagens kansli:

nr 286, angående utredning om indragning till statsverket av allmänna åklagare m. fl. tillkommande andelar i böter och beslagtagen egendom m. m.; och

nr 287, angående innehavares av pastoratsadjunktur bibehållande vid befattningen, då den ändras till komministertjänst;

från statsutskottet:

nr 339, angående regleringen av utgifterna för kapitalökning i avseende å post- och telegrafverken samt statens järnvägar och vattenfallsverk; samt

från första särskilda utskottet:

nr 269, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående om-

organisation av och lönereglering för överintendentsämbetet samt angående länsarkitekter m. m. ävensom i dessa ämnen väckta motioner; och

nr 316, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående beredande av lokal för den föreslagna byggnadsstyrelsen m. m.

§ 4.

Till bordläggning anmäldes:

konstitutionsutskottets memorial, nr 37, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut beträffande utskottets utlåtande nr 27, angående Kungl. Maj:ts proposition, nr 262, med förslag till ändrad lydelse av § 2 4:o tryckfrihetsförordningen;

statsutskottets utlåtanden och memorial:

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under fjärde huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte i samband därmed väckta motioner;

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts i vissa punkter under femte huvudtiteln av statsverkspropositionen gjorda framställningar jämte i samband därmed väckt motion m. m.;

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet under år 1916 i fråga om lantförsvaret m. m.;

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående täckande av kostnader för tryggande av rikets neutralitet under år 1916 i fråga om sjöförsvaret m. m.; och

nr 206, i anledning av kamrarnas skiljaktiga beslut angående provisoriska löneregleringar för viss till lantförsvaret och marinen hörande personal;

bevillningsutskottets betänkande, nr 66, angående beräkning av bevillningarna för år 1918;

lagutskottets memorial:

nr 69, angående beviljande för innevarande års riksdag av visst belopp till särskild ersättning åt sekreteraren hos lagutskottet; och

nr 70, med föranledande av kamrarnas skiljaktiga beslut i fråga om lagutskottets utlåtande nr 64 i anledning av ej mindre fyra Kungl. Maj:ts propositioner, nämligen dels med förslag till lag om allmän tjänsteplikt, dels angående tillämpning av allmän tjänsteplikt med avseende å visst ändamål, dels med förslag till lag angående arbetsnämnder och dels med förslag till lag om inskränkande eller nedläggande av skogsarbete eller industriell drift under utomordentliga, av krig föranledda förhållanden än även fyra med anledning av förstnämnda proposition samt tre med anledning av samma proposition och propositionen med förslag till lag angående arbetsnämnder väckta motioner; samt

andra kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande, nr 18, på grund av kammarens återremiss av utskottets utlåtande nr 17 i anledning av väckt motion om skrivelse till Kungl. Maj:t angående inställande av militärövningarna tills vidare under år 1917.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 10,13 e. m.

In fidem
Per Cronvall.
